

На предлог Већа Одељења за педагогију и андрагогију, Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду, на својој редовној седници одржаној 25. и 26. јуна 2026. године, изабрало нас је у Комисију за оцену докторске дисертације „Наставна ситуација као контекст за кооперативно учење“, кандидаткиње Јелене Медар Златковић, студенткиње докторских академских студија педагогије. На основу прегледа текста докторске дисертације, као и биографије и библиографије кандидаткиње, подносимо Наставно-научном већу:

Извештај Комисије за оцену докторске дисертације

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Јелена Медар Златковић рођена је 13. 09. 1995. године у Панчеву, где је завршила основну школу и гимназију. Основне академске студије педагогије на Филозофском факултету Универзитета у Београду уписала је 2014. године, а завршила 2018. године са просечном оценом 8,95. Мастер академске студије педагогије на Филозофском факултету у Београду уписала је 2018. године, а завршила 2019. године са просечном оценом 9,67. Докторске академске студије педагогије уписала је на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2019. године, а њен предлог теме докторске дисертације прихваћен је 25. 10. 2022. године од стране Већа научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

У току основних и мастер студија, била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја (2016, 2017, 2019. године), као и добитница награде за најбоље студенте завршних година студија, у организацији Регионалног центра за таленте „Михајло Пупин“ из Панчева и Канцеларије за младе града Панчева (2018. године).

Као докторанткиња, школске 2019/2020. и 2020/21. године била је ангажована у настави на предметима *Интерактивне методе у настави* (основне студије педагогије) и *Основе педагогије са дидактиком* (основне студије филозофије, социологије, класичних наука, историје) на Филозофском факултету у Београду. Након тога држала је предавања о кооперативном учењу на часовима предмета *Интерактивне методе у настави* (за

студенте основних студија педагогије) и Интерактивна настава (за студенте мастер програма за образовање наставника предметне наставе).

Од 2020. године ради као истраживач приправник на Институту за педагошка истраживања у Београду. У звање истраживача-сарадника изабрана је 2022. године.

Обавља послове секретара часописа *Зборник Института за педагошка истраживања*, чији је издавач Институт за педагошка истраживања.

Објавила је укупно 17 научних радова, од чега четири у научним часописима међународног и националног значаја, једно поглавље у тематском зборнику, седам саопштења на међународним конференцијама штампаних у целини или у изводу и пет саопштења на националним конференцијама штампаних у целини или у изводу.

* * *

Докторска дисертација „Наставна ситуација као контекст за кооперативно учење“ обухвата 305 страница основног текста, у оквиру којег је садржано 65 табела и 28 графика који приказују релевантне концепте и резултате добијене истраживањем. Осим тога, дисертација садржи листу коришћене литературе (14 страница са 232 библиографске јединице на српском и енглеском језику) и Прилоге (32 странице које обухватају 24 прилога, међу којима су: инструменти коришћени у истраживању, текстови сагласности учесника у истраживању, изводи из транскрипата интервјуа и белешки истраживача, фотографије простора у којима су реализовани посматрани часови, табеле и графикони у којима су приказани резултати истраживања који нису нашли место у основном тексту).

2. Предмет и циљ дисертације

Проблем којим се бави у својој докторској дисертацији Јелена Медар Златковић проналази у нескладу између, с једне стране, теоријски утемељеног концепта кооперативног учења и бројних истраживачких налаза који потврђују његов значај и, с друге стране, сазнања да је његова примена у наставној пракси и даље недовољно заступљена. Полазећи од овог проблема, она конципира истраживање као испитивање кооперативног учења у контексту реалне праксе, при чему као најмању јединицу контекста узима наставну ситуацију. Сходно томе, као предмет свог истраживања одређује наставне ситуације у којима се одвија кооперативно учење, док је циљ истраживања њихово разумевање.

Да би одговорила на овако постављен циљ, у теоријском делу рада кандидаткиња разматра концепте контекста за учење и наставне ситуације. Ослањајући се на социо-културну и еколошку теорију, она заступа схватање контекста као мреже елемената и односа, а наставну ситуацију као део те мреже, односно као „контекст у оквиру одређеног временског трајања“. Овакво схватање наставне ситуације умногоме је одредило методологију истраживања, претпоставке од којих се пошло и добијене резултате. Како би дошла до што целовитије слике наставних ситуација у којима долази до кооперативног учења, кандидаткиња их сагледава из три перспективе: перспективе истраживача као посматрача наставне ситуације и перспектива наставника и ученика као њених актера, који су и сами део мреже елемената и односа која је конституише. Триангулација различитих извора података у овом истраживању има двоструку улогу: да допринесе поузданости налаза (пре свега када је реч о процени у којим ситуацијама јесте постојало коопертивно учење), али и да омогући добијање разноврсних података и тиме целовиту слику наставне ситуације. Три извора података поклапају се са прва три задатка истраживања кроз које је операционализован његов циљ: 1. описивање наставне ситуације у којој је дошло до кооперативног учења, односно начина њеног дидактичког обликовања, 2. разумевање начина на који наставник доживљава и обликује наставну ситуацију са намером да обезбеди кооперативно учење и 3. разумевање начина на који ученици доживљавају и обликују наставну ситуацију у којој наставник настоји да обезбеди кооперативно учење. Четврти задатак односи се на објашњавање наставне ситуације као контекста у коме се дешава кооперативно учење, а до одговора на њега кандидаткиња долази укрштањем и интеграцијом података добијених у одговору на претходно наведена три задатка.

Овако конципирано истраживање омогућило је опис и разумевање реалних наставних ситуација у којима је дошло до кооперативног учења, као и сагледавање њихове сложености, динамике и јединствености.

3. Основне хипотезе истраживања

Иако изабрани методолошки приступ не подразумева хипотезе на начин карактеристичан за позитивистичку парадигму истраживања, на основу промишљања о теоријским схватањима о кооперативном учењу и резултатима ранијих истраживачких радова који су представљени у теоријском делу рада, кандидаткиња јасно објашњава полазне претпоставке на којима заснива своје истраживање. Те претпоставке су: да је

наставна ситуација као контекст значајна за остваривање кооперативног учења; да је начин на који наставници настоје да организују кооперативно учење повезан са њиховим личним одликама и уверењима; да ће различити ученици у наизглед истој наставној ситуацији у различитој мери кооперативно учити и да се кооперативно учење може остваривати у различитим контекстима.

4. Опис садржаја дисертације

Основни текст докторске дисертације „Наставна ситуација као контекст за кооперативно учење“ структуриран је кроз пет целина: Увод, Теоријски оквир истраживања, Методолошки приступ проблему истраживања, Приказ и анализа резултата истраживања и Закључна разматрања и педагошке импликације.

У уводном делу рада кандидаткиња образлаже проблем истраживања, запажајући несклад између значаја кооперативног учења и његове недовољне заступљености у пракси. Истовремено, запажа потребу да се кооперативно учење испита у реалном контексту, уз уважавање перспектива његових актера и указује на мањак радова која су кооперативно учење истраживала на такав начин.

У теоријском делу рада кандидаткиња разматра појмове контекст, наставна ситуација и кооперативно учење. Након прегледа различитих релевантних схватања контекста, своје разумевање овог појма, као и појма наставна ситуација, заснива на социокултурној и еколошкој теорији. У наставку приказује сазнања о кооперативном учењу, ослањајући се на социокултурну теорију и теорију социјалне међузависности. У овом делу рада разматрају се: основна значења и одлике кооперативног учења, препоруке за његову организацију које се срећу у литератури, резултати досадашњих емпиријских истраживања кооперативног учења и методолошки приступи на којима су ова истраживања заснована. Кандидаткиња показује да познаје релевантну литературу, као и да уме да је сагледа, доводи у међусобну везу, критички преиспитује и користи као основу за обликовање теоријског оквира свог истраживања.

У методолошком делу рада представљени су предмет, циљ и полазне претпоставке истраживања, дата одређења основних појмова заснована на претходној теоријској анализи, објашњен истраживачки приступ на коме се заснива емпиријско истраживање и информације о коришћеним техникама и инструментима истраживања, као и о учесницима у истраживању. Такође је објашњен и аргументован начин избора школа,

наставника и ученика који су били саговорници, начин избора часова који ће бити посматрани и наставних ситуација које ће бити анализирани. Приказани су и ток истраживања, поступци обраде и анализе података, као и тешкоће у реализацији истраживања и етичке дилеме са којима се кандидаткиња суочавала.

Део у коме су приказани резултати организован је у четири поглавља која у највећој мери прате постављене задатке истраживања. У првом поглављу су приказане одлике наставних ситуација које је уочио истраживач кроз посматрање часова. Овај део дисертације фокусиран је на податке који доносе информације о дидактичком обликовању наставне ситуације, те осим основних података о часу описује одлике задатака, начин расподеле ученика у групе, временску и просторну организацију, опажене активности наставника и ученика. Анализом опажених одлика кандидаткиња уочава три модела дидактичког обликовања: организационо-кооперативни, менторско-кооперативни и развојно-кооперативни модел. Издвојени модели коришћени су као један од података за триангулацију и даљу анализу наставних ситуација. Иако се ови модели могу посматрати као прегледан начин за приказивање описа наставних ситуација, њиховим конституисањем кандидаткиња искорачује из задатка који се односи на дескрипцију, будући да долажење до модела захтева анализу и уочавање образаца, односно разумевање и интерпретацију оног што је опажено као манифестно. Тиме и сами издвојени модели представљају самосталан резултат који значајно доприноси разумевању наставних ситуација у којима се одвија кооперативно учење.

У другом поглављу приказани су резултати анализе података који су добијени кроз интервјуе са наставницима и ученицима. Овај начин прикупљања података имао је две сврхе које су у вези са другим и трећим истраживачким задатком: разумевање наставних ситуација из перспективе наставника и ученика и разумевање одлика самих наставника и ученика као дела контекста. Кроз анализу карактеристика наставника и њихових пракси, кандидаткиња долази до три профила наставника у чијој настави долази до кооперативног учења: техничари, прагматичари и креатори. Кроз анализу података добијених кроз интервјуе са ученицима кандидаткиња уочава неколико ученичких профила које назива: пасивни ученици, формални сарадници, осцилирајућа група, академски оријентисани градитељи знања и пријатељски настројени градитељи знања, те анализира сличности и разлике између ученика који сматрају да су у великој мери кооперативно учили и оних који сматрају да су учили кооперативно у малој мери.

У трећем поглављу приказана је посебно свака од ситуација у којој је постојало кооперативно учење, на основу сваког од три извора података посебно и кроз довођење у везу података добијених из различитих извора. На овај начин поглавље доноси 17 студија случаја које садрже специфичне одлике сваке од ситуација из три различите перспективе, при чему су подаци из различитих извора у овом контексту коришћени као комплементарни. Свака од студија завршава се сумирањем увида добијених из различитих извора и графичким приказом конкретне ситуације изведеним на основу налаза о моделу дидактичког обликовања, профилима наставника и профилима ученика који се срећу у тој ситуацији. Анализу појединачних случајева прати мета анализа резултата свих 17 ситуација, у којој је сваки од модела дидактичког обликовања повезан са подацима о одликама наставника и наставничког деловања и подацима о одликама ученика који су у том моделу кооперативно учили и који у том моделу нису у великој мери кооперативно учили. Тако су издвојене типичне комбинације модела дидактичког обликовања, профила наставника и профила ученика.

Овако започето одговарање на четврти истраживачки задатак наставља се у четвртном поглављу, у коме се анализира 8 наставних ситуација у којима је до кооперативног учења дошло у највећој мери и са највећим степеном слагања свих извора података, што је обезбеђено тиме што је ситуација анализирана са фокусом на једног ученика који је у највећој мери остварио све одлике кооперативног учења и чија се процена тога шта је учио слаже са циљем који је наставник предвидео. Кроз дискусију података о свакој од ситуација долази се до целовитих и детаљних слика наставне ситуације које су праћене шематским приказима и које показују идиографску природу наставних ситуација. Издавање мањег броја ситуација омогућило је: детаљан приказ и анализу одлика сваке од наставних ситуација; уочавање типичних, али и специфичних веза између одлика наставних ситуација, односно између елемената наставне ситуације као контекста, као и анализу добијених налаза из перспективе њиховог односа са сазнањима од раније познатих у литератури.

Будући да део дисертације посвећен резултатима истраживања карактерише бројност и разноврсност података и налаза, свако од поглавља у овој целини завршава се освртом на резултате и њиховим повезивањем са истраживачким задацима. На овај начин истичу се одговори на истраживачке задатке и олакшава се праћење текста.

У завршном делу рада сумирана су најважнија сазнања до којих се дошло овим истраживањем и размотрен однос добијених налаза и полазних претпоставки. У овом делу рада кандидаткиња се, такође, критички осврће на коришћену методологију и указује на простор за даља истраживања кооперативног учења. Осим тога, она изводи практичне импликације добијених налаза за унапређивање наставне праксе у којој се дешава кооперативно учење.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Иако постоје бројна истраживања о ефектима и условима за успешну примену кооперативног учења, докторска дисертација кандидаткиње Јелене Медар Златковић даје несумњив научни допринос сагледавању кооперативног учења. Он произилази из теоријско-методолошког приступа проучаваном проблему, односно из одлуке да се кооперативно учење посматра у реалној наставној ситуацији, која се разуме као мрежа елемената и њихових међусобних односа, при чему наставници и ученици чине делове те мреже, чији доживљаји, уверења и искуства представљају њене конституитивне елементе. Овакав приступ омогућио је и захтевао да се посматрају и анализирају конкретне наставне ситуације, да се уваже перспективе различитих актера и да се у анализи буде осетљив за велики број одлика наставних ситуација и њихове међусобне односе. Имајући то у виду није изненађујуће да се дошло до налаза да постоје различите наставне ситуације у којима се дешава кооперативно учење, да свака од њих представља сложену мрежу великог броја елемената и њихових односа, те да су наставне ситуације у којима долази до кооперативног учења јединствене. Сходно томе, дидактичко обликовање у овим ситуацијама је међусобно различито, као и одлике наставника који их организују, а у наизглед истим наставним ситуацијама срећу се ученици који уче кооперативно у великој мери, или у малој мери, или не уче кооперативно. Иако из перспективе примењеног теоријско-методолошког приступа овакви налази нису изненађујући, они јесу суштински другачији од досадашњих сазнања о кооперативном учењу. Наиме, у литератури о кооперативном учењу експлицитно или имплицитно је заступљено стајалиште да постоји једно тачно сазнање о томе када долази до кооперативног учења, да постоји одређени број фактора који утичу на ово учење и самим тим (несумњива) упутства за његово остваривање које важе за све наставне ситуације и све ученике који уче у њима. На сличан начин разликује се и начин разумевања самог појма кооперативно учење које доноси ова дисертација, будући да се у радовима који се сматрају кључним за сазнања о

кооперативном учењу оно дефинисало кроз оствареност одређених одлика и оштру границу између кооперативног и учења које није кооперативно, док поставке у овој дисертацији доводе у питање овакву јасну дистинкцију, те говоре о присутности мањег или већег броја одлика и остварености кооперативног учења у мањој или већој мери.

Иако овакви налази могу бити сматрани карактеристичним за постмодерна научна сазнања, дисертација долази и до неких налаза који се могу сматрати релевантним и за критичаре постмодерне мисли. На основу анализе посматраних наставних ситуација у којима се јавља кооперативно учење, у дисертацији се долази до налаза о одликама наставних ситуација које су типичне. Када је реч о дидактичком обликовању наставне ситуације то су: флексибилна временска организација учења, хетерогено груписање ученика, непосредна интеракција између наставника и сваког од ученика; када је реч о наставницима који организују наставну ситуацију онда су то: интринзична мотивација наставника за рад и уверење да је кооперативно учење значајно за остваривање васпинообразовних циљева; а када је реч о томе који ученици ће кооперативно учити онда су то осећај личне одговорности за кооперативно учење и пријатна претходна искуства са њим. Ипак, налаз истраживања је и то да наставне ситуације у којима је дошло до кооперативног учења карактеришу осим типичних и неке мање типичне или неочекиване одлике, те да присуство кооперативног учења зависи од интеракције ових одлика са другим елементима ситуације.

Осим обимног приказа различитих наставних ситуација у којима је дошло до кооперативног учења и бројних налаза који мењају слику о кооперативном учењу и наставним ситуацијама у којима до њега долази, ова докторска теза доноси и предлоге за даља истраживања која би пошла од добијених резултата и водила бољем разумевању оних одлика наставне ситуације које су неочекиване, оних аспеката наставних ситуација у којима се показала разлика између перспектива истраживача и актера и која би допринела решавању проблема који су уочени у анализираним наставним ситуацијама. Такође, наведене су и импликације за наставну праксу у вези са дидактичким обликовањем наставних ситуација. Осим оних које су намењене наставницима, ту су и сугестије за директоре и стручне сараднике у школама, као и за организаторе програма иницијалног образовања и стручног усавршавања наставника у вези са тим како да подрже наставнике који настоје да организују кооперативно учење.

6. Закључак

Докторска дисертација „Наставна ситуација као контекст за кооперативно учење“, кандидаткиње Јелене Медар Златковић, представља вредан допринос педагошкој науци, будући да доноси оригиналан поглед на наставне ситуације у којима долази до кооперативног учења и развија оригиналну методологију за истраживање овог феномена. Докторска дисертација је израђена у складу са одобреном пријавом теме и академским стандардима који се постављају пред ову врсту радова.

Кандидаткиња је у тези показала разумевање области која је предмет истраживања, систематично и брижљиво спровела обухватно прикупљање података и њихову анализу и показала умеће да велики број података адекватно интегрише, интерпретира и представи.

Узимајући у обзир све наведено, комисија закључује да ова докторска дисертација представља оригинално и самостално научно дело, те потврђује да су се стекли услови да кандидаткиња Јелена Медар Златковић приступи њеној усменој одбрани.

Београд, 18.07.2026.

Комисија

др Милан Станчић, ванредни професор
Универзитет у Београду, Филозофски факултет

др Владета Милин, доцент
Универзитет у Београду, Филозофски факултет

др Слободанка Антић, ванредни професор
Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

др Славица Шевкушић, научни саветник
Институт за педагошка истраживања, Београд